

De "A.I.A.", of Kongoboot in het Leopoldpark (3)

Vincent Duflou

(vervolg van vorig nummer)

Na enkele proefvaarten op de Stanley Pool werd op 9 mei 1883 om 06.00 uur eindelijk het startsein gegeven voor de exploratie van Boven-Kongo (22).

Ditmaal was de vloot slechts samengesteld uit vijf vaartuigen: de "En-Avant", de "Royal", de "A.I.A." een walvissloep en een tweede niet nader omschreven vaartuig van 18 m. lengte (23). De "En-Avant", voor deze expeditietocht volledig herschilderd in het wit, fungeerde opnieuw als admiraalschip met STANLEY aan het hoofd. De "Royal", voor deze avontuurlijke tocht voorzien van een nieuwe koperen bekleding stond onder leiding van VAN GELE. De "A.I.A.", net zoals de "En-Avant", geschilderd in het wit stond onder leiding van Camille COQUILHAT.

Gedurende de hele exploratie van Boven-Kongo is de "A.I.A." als bevoorradings- en verkenningsschip gebruikt geweest.

Om een idee te geven van wie en wat er allemaal werd meegenomen op zo'n expeditietocht volgt een inventaris van de 6 ton vracht en het aantal deelnemers (24).

- De "En-Avant": 21 balen stof, 300 kg. schelpen, 45 l. smeerolie, 70 kg. meel en aardappelen, 95 kg. bonen, 1 kist met divers proviand, 25 kg. suiker, 15 kg. beschuit, 12,5 kg. thee, 20 kg. koffie, 1 kist met flessen brandewijn, 70 kg. beddegoed, 2 kisten met medicijnen, 1 kist met navigatie-instrumenten, 125 kg. persoonlijke bagage, 30 kg. keukengereedschap, 4 kisten munitie, 1 kist met fijne lakens, 1 kist met diverse artikelen, 10 passagiers en 4 bemanningsleden.

- De "Royal": 19 kisten munitie, 225 l. smeerolie, 325 kg. koperstaven, 9 passagiers en 4 bemanningsleden.

- De "A.I.A.": 26 balen stof, 22,5 l. smeerolie, 4 vaatjes zout, 4 kisten proviand bestemd voor de Europeanen, 22 kisten proviand voor de nederzettingen, 4 kisten beschuiten, 1 kist met hoeden en petten, 6 kisten parels, 1 kist medicijnen, 1 pak grote sabels, 4 kisten met schrijnwerkersmateriaal, 2 ladingen zagen, 10 ladingen bijlen, houwelen, nagels, vijzen enz., 8 passagiers en 6 bemanningsleden.

- De walvissloep: 1820 kg. koperen staven, 4 kisten met zaaigranen en 10 bemanningsleden.

- De tweede sloep: 225 l. smeerolie, 325 koperen staven en 26 passagiers. Het verblijf op deze stoomsloepen bleek geen pretje te zijn. Dit blijkt uit het relaas van luitenant Camille COQUILHAT.

"... nos bateaux non pontés, n'offrent pour tout abri qu'une toile à voile, tendue horizontalement au-dessus de nos têtes et dans laquelle les flammèches du bois en combustion échappées des cheminées, font d'innombrables trous.

Accroupis à l'arrière sur des tas de caisses et de ballots, resserrés au milieu des noirs, et ayant devant nous les chaudières qui tiennent le milieu des bateaux, nous sommes placés au point du maximum de température et de parfum.

Passer dans cette situation de conserves au bain-marie onze ou douze heures interrompues par jour n'est pas idéal" (25).

(22) COQUILHAT spreekt in zijn verslag van 10 mei 1883, 's middags.

(23) Het betreft naar alle waarschijnlijkheid de grote prauw die pas enkele dagen later, op 13 mei 1883; werd aangekocht om de vloot aan te vullen. Deze prauw werd op sleeptouw genomen door de "Royal".

(24) Volgens de ene bron is er sprake van 77 bemanningsleden, volgens een andere bron 80, waaronder 7 Europeanen en 73 zwarten.

(25) COQUILHAT C., *Sur le Haut-Congo*, pag. 119.

Bij valavond werd er telkens halt gehouden om te kamperen langs de oever van de stroom en om stookhout te hakken. De nachtrust was van korte duur. Om 04.00 uur werd iedereen gewekt om in te schepen.

Op 9 juni 1883 stichtte de expeditie een nederzetting op de evenaar, die later de naam kreeg van Coquilhatville, naar luitenant COQUILHAT die er samen met luitenant VAN GELE de leiding had.

Daarna keerde de kleine vloot terug naar Leopoldstad, de thuisbasis om er een nieuwe vracht op te halen. Op 19 juli 1883 voer de vloot volgestouwd met vracht terug de stroom op, ditmaal onder leiding van de Zweedse kapitein ANDERSON.

Eens de lading gelost keerden de bootjes opnieuw naar de thuisbasis waar STANLEY weer de leiding overnam. Op 29 augustus 1883 vertrok hij met bestemming de Stanley Falls. Deze kleine watervallen bevinden zich op de Loalaba, de bronrivier van de Kongostroom. (Zie kaart).

Tijdens de reis naar de Stanley Falls raakten de "A.I.A." en de "Royal", totaal onverwacht, betrokken in een beschieting door de Itimbas en de Biangalas. Wij laten het relaas van deze gebeurtenis over aan de ontdekkingsreiziger zelf.

"Le danger que couraient nos employés de Bolobo, privés d'abri par l'incendie de la station, me décida à partir immédiatement.

Nous nous mettons donc en route le 22 août, avec cinquante hommes répartis entre l'En-Avant, qui ouvrait la marche, le Royal et l'Association-Internationale-africaine, qui le suivaient à quelques kilomètres de distance. Le 29, l'En-Avant, à bord duquel je me trouvais, accostait Bolobo. Comme d'habitude, une foule de badauds indigènes était assemblée sur le rivage pour contempler nos navires. Moungolo, le village favori d'Ibaka, avait déversé sur la place tous ses habitants, - adultes à peau bronzée, enfants au teit de cuivre. Les Biangalas étaient perchés sur une colline qui sépare le Bas du Haut-Bolobo. Puis apparaissaient les populations d'Ourourou, Mongo, Manga, Yamboula et Lingenji, alignées sur le bord de l'eau. Une véritable légion. Enfin, nous arrivâmes en vue de la station de Bolobo, dont les murs calcinés ne représentaient plus qu'une ruine informe. Je donnai ordre au mécanicien de réduire la vapeur à trois atmosphères, pour nous permettre d'attendre le Royal et l'Association-Internationale-africaine, et j'écoutais le récit qu'on me faisait au sujet de l'incendie de la station, quand survint un messenger d'Ibaka, chargé de m'apprendre que les indigènes Itimbas et Biangalas avaient fait feu sur les deux navires qui nous suivaient. La nouvelle nous surprit profondément; d'abord, par ce qu'il y avait à bord du Royal trois indigènes de Bolobo - ceux qui étaient venus nous annoncer l'incendie, - ensuite parce que toutes les populations indigènes devant lesquelles nous venions de passer sur l'En-Avant nous avaient salués et accueillis très favorablement. Du reste, le chef de la station venait m'annoncer qu'il était en bonne intelligence avec toutes les tribus de Bolobo et des environs; qu'il s'entendait à merveille avec Oupita, chef d'Itamba, et qu'il avait échangé ce matin même des présents avec le chef Manga.

Comment expliquer dans ces conditions l'agression commise contre nos bateaux à vapeur? Pour en avoir le coeur net, nous redescendîmes le fleuve sur l'En-Avant. Nous venions de longer le village Manga, à 500 mètres au-dessous de Bolobo, et j'avais à peine eu le temps de distinguer mon

protégé Myongo, d'Ousindi, reconnaissable à la poignée de son sabre toute couverte de perles, quand une bordée de feu jaillit des buissons, en même temps d'une pluie de lingots, dont quelques-uns venaient de frapper la coque d'acier de notre navire, en rendant le son d'un piéce d'or qu'on fait sonner sur un comptoir.

Il n'y avait plus de doute. On nous attaquait. Des projectiles sifflaient au-dessus de nos têtes. Les carabines des indigènes, embusqués derrière des buissons, à cinquante mètres à peine, nous envoyaient des saluts significatifs.

Depuis quatre ans que nous parcourions le Congo, c'était la première fois que les naturels nous traitèrent de la sorte. Jamais nous n'avions eu à tirer un coup de fusil.

Maintenant, la nécessité de nous servir de nos armes était inéluctable. En dépit de notre faiblesse numérique - nous n'étions que six à bord - nous ripostâmes à la fusillade par la fusillade, tout en accélérant notre marche pour aller secourir les deux autres bâtiments. Vingt minutes plus tard, l'Association-Internationale-africaine et le Royal nous apparurent. Ils avaient eu à soutenir une lutte très rude et l'avaient échappée belle, car un seul membre de l'équipage avait été blessé, et encore par la maladresse d'un de ses camarades qui l'avait atteint d'un coup de feu à l'ennemi.

Les deux steamers ayant été ramenés à Bolobo, le Royal prit aussitôt la route de Léopoldville, pour aller chercher un officier d'artillerie et un canon Krupp. Il s'agissait d'intimider un peu les habitants de Bolobo pour empêcher toute nouvelle incartade" (26)

Begin december 1883 bereikte de "A.I.A." voor de eerste maal de Stanley Falls. In de nederzetting van de Falls, het latere Stanleyville, thans Kisangani, werd de Schotse mecanicien BENNIE achtergelaten.

(26) STANLEY H.M., Cinq années au Congo, pag. 398 - 400.

Op 23 januari 1884, na vijf maanden afwezigheid bereikte de expeditievloot terug zijn thuisbasis. Voor STANLEY betekende dit het einde van zijn exploratie van Boven-Kongo, waarna hij terugkeerde naar Europa, om verslag uit te brengen aan onze koning LEOPOLD II in Oostende. Bij zijn vertrek uit Afrika gaf STANLEY de leiding van de expeditie over aan kapitein HANSSSENS.

De vloot bereidde zich opnieuw voor en voer opnieuw de Kongostroom op richting Stanley Falls. De "A.I.A." stond nu onder leiding van mecaniciens DREES.

Onderweg werd de nederzetting post van Bangala (27) opgericht.

Terwijl de "Royal" terugkeerde naar Leopoldstad om er vracht op te halen, zetten de "En-Avant" en de "A.I.A." verder koers richting Stanley Falls. Op 3 juli 1884 bereikte de "A.I.A." voor een tweede maal de watervallen. Zes dagen later, op 9 juli 1884 vertrok expeditieleider HANSSSENS met zijn twee stoomsloepen terug naar Leopoldstad. De Schot BENNIE maakte weer deel uit van de bemanning. Hij werd afgelost door de Zweed WESTER, bijgestaan door de Belgische mecaniciens AME-LOOT.

Op 12 november 1884 vertrok de "A.I.A." voor de derde maal met bestemming de Stanley Falls. Op 8 december 1884 gebeurde er een tragisch ongeval op deze stoomsloep. Mecaniciens BENNIE pleegde zelfmoord aan boord van de "A.I.A." door zich een kogel door het hoofd te jagen.

Tijdens deze trip kregen de "Royal", de "En-Avant" en de "A.I.A." te kampen met technische problemen, waardoor hun vaart sterk vertraagd werd. Men was genoodzaakt halt te houden (januari 1885) om dringende herstellingen uit te voeren. De schroefbladen van de "A.I.A." waren vervormd en met zeer veel moeite slaagde mecaniciens HOMBERG erin om ze weer te herstellen.

In zijn agenda noteerde KATCHECHE, alias luitenant VAN GELE, dat voortgaande

op de woorden van HOMBERG, de gestorven BENNIE aan de oorzaak lag van de slechte technische toestand van de bootjes. Hij zou in Leopoldstad nagelaten hebben de sloepen te reviseren voor de afvaart daar hij in de war was ten gevolge van tegen hem gerichte beschuldigingen van moord. Pleegde hij daarom zelfmoord?

Na dit vervelende oponthoud zette de vloot haar tocht verder en op 12 januari 1885 werd de "A.I.A." voor een tweede maal onder vuur genomen.

Uiteindelijk bereikte de "A.I.A." op 26 januari 1885 voor de derde keer de Stanley Falls. Vijf dagen later, op 31 december 1885 ving de terugreis aan. De "A.I.A." was toen reeds 21 maanden in dienst en totaliseerde al 5.000 kilometers. De terugreis ging gepaard met een zeer heuglijke en emotionele gebeurtenis. Op 16 februari 1886 deed de "A.I.A." op zijn terugreis de nederzetting post van Bangala aan. (Zie kaart) Aan boord van de stoomschuit zat een zekere ALAKAI (28). Hij was één van de verdwenen Houassasoldaten van de nederzetting post aan de Aruwimistroom. Toen zijn landgenoten hem aan boord van het scheepje opmerkten, werden zij spontaan overvallen door een intens vreugdegevoel. Hun verloren gewaande landgenoot werd op de schouders getild en triomfantelijk rondgedragen doorheen de nederzetting post.

(27) Deze nederzetting post kreeg later de naam van Nieuw Antwerpen.

(28) ALAKAI had een hachelijk en luguber avontuur beleefd waarin hij ternauwernood ontsnapte aan kannibalen. Het addendum verhaalt het relaas van zijn macaber avontuur.